

NUMATOMO POVEIKIO KONKURENCIJAI VERTINIMAS

Įvertinus, kad Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo Nr. IX-1565 2, 7, 10², 12, 13, 20, 23, 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projekte (toliau – Projektas) pateikti pasiūlymai galintys turėti poveikį konkurencinei aplinkai yra tik dėl elektros energijos konversijos būdu gaminamos šilumos teisinio reguliavimo, todėl poveikio konkurencijos aplinkai vertinimas atliekamas tik dėl šios nuostatos.

Siūloma Šilumos ūkio įstatymo 7 nuostata, kuria nacionalinėje plėtros programoje, suplanuojamos šilumos ūkio priemonės, nustatant teritorijas, kuriose šilumos poreikis turi būti užtikrintas ne tik iš atliekinės šilumos, šilumos, pagamintos iš komunalinių atliekų ir (ar) didelio naudingumo kogeneracijos būdu, bet ir elektros energijos konversijos būdu gaminamos šilumos.

Taip pat siūloma Šilumos ūkio įstatymo 10² straipsnio 5 dalies nuostata, kuria praplečiama specialaus šilumos supirkimo reguliavimo taikymo apimtis, įtraukiant elektros energijos konversijos būdu gaminamos šilumos supirkimo ne aukciono būdu galimybę,

Projekto nuostatos, kuriomis išplečiamas išimčių sąrašas dėl šilumos supirkimo aukcionų sistemoje ir nustatoma, kad elektros energijos konversijos būdu pagaminta šiluma superkama ne aukciono būdu, formaliai gali būti vertinama kaip nukrypimas nuo bendros konkurencinės šilumos supirkimo tvarkos, taikomos kitoms šilumos gamybos rūšims. Atitinkamai toks pokytis gali būti vertinamas kaip potencialiai galintis daryti poveikį konkurencijai. Atsižvelgiant į tai, atliekamas šios Projektu siūlomos nuostatos poveikio konkurencijai vertinimas, centralizuotos šilumos gamybos rinkoje.

Esamas teisinis reguliavimas

Galiojančiame Šilumos ūkio įstatymo 7 straipsnyje, nustatoma, kad nacionalinėse plėtros programose, suplanuojamos šilumos ūkio priemonės, nustatant teritorijas, kuriose šilumos poreikis turi būti užtikrintas iš atliekinės šilumos, šilumos, pagamintos iš komunalinių atliekų ir (ar) didelio naudingumo kogeneracijos būdu, tačiau nenurodoma, kad tose teritorijose šilumos poreikis būtų užtikrinamas ir iš elektros energijos konversijos būdu gaminamos šilumos.

Galiojančiame Šilumos ūkio įstatymo 10² straipsnyje įtvirtintos gaminamos ir superkamos šilumos išimtys nuo bendros šilumos aukcionų sistemos, taikomos tam tikroms šilumos rūšims, kurių technologinės ir ekonominės savybės objektyviai neatitinka Šilumos ūkio įstatyme įtvirtintos aukcionų mechanizmo logikos.

Galiojančios Šilumos ūkio įstatymo 10² straipsnio nuostatos nustato, kad:

- atliekinė šiluma šilumos tiekėjo jam priklausančioje aprūpinimo šiluma sistemoje superkama ne šilumos aukciono būdu, Šilumos gamybos ir (ar) supirkimo tvarkos ir sąlygų apraše nustatyta tvarka, ne didesne kaip Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nustatyta didžiausia leistina atliekinės šilumos supirkimo kaina, kuri nustatoma ne trumpesniam kaip vienu metų laikotarpiui;
- taip pat nustatyta, kad šiame straipsnyje įtvirtinti atliekinės šilumos prijungimo, supirkimo ir panaudojimo bendrieji principai *mutatis mutandis* taikomi:
 - asmenims, generuojantiems atliekinę šilumą bendros šilumos ir elektros energijos gamybos (kogeneracijos) būdu, kai jų pagrindinė veikla nėra elektros energijos ir (ar) šilumos gamyba;
 - aplinkos energijos prijungimui, supirkimui ir panaudojimui.

Taigi, galiojantis teisinis reguliavimas jau pripažįsta diferencijuotą požiūrį į skirtingas šilumos gamybos rūšis, kai vienodo konkurencinio mechanizmo taikymas būtų neefektyvus arba neproporcingas. Tokia reguliavimo konstrukcija rodo, kad įstatymų leidėjas jau yra pripažinęs, jog vienodas aukcioninis mechanizmas nėra universalus visoms šilumos gamybos rūšims, ir kad diferencijuotas reguliavimas yra sistemiškai taikomas sprendžiant technologinio neutralumo ribas ir yra pagrįstas bei suderinamas su Konkurencijos įstatymu.

Sprendžiama problema ir siūlomo reguliavimo tikslas

Siekiant mažinti šiluminę taršą, skatinti priklausomybės nuo importuojamo kuro mažinimą, išnaudoti elektros bei šilumos sektoriaus sinergiją, būtina sudaryti teises prielaidas elektros energijos konversijos į šilumą technologijų integravimui į centralizuoto šilumos tiekimo sistemą, kartu užtikrinant elektros energijos ir šilumos sektorių sąveiką (sektorių integraciją), kuri leistų efektyviau panaudoti elektros energijos perteklių ir prisidėtų prie elektros tinklo lankstumo didinimo bei Lietuvos Respublikos energetinio saugumo stiprinimo, siūloma Nacionalinės plėtros programos suplanuojamose šilumos ūkio priemonėse, nustatyti teritorijas, kuriose šilumos poreikis turi būti užtikrintas ne tik iš atliekinės šilumos, šilumos, pagamintos iš komunalinių atliekų ir (ar) didelio naudingumo kogeneracijos būdu, tačiau ir iš elektros energijos konversijos būdu gaminamos šilumos.

Taip pat elektros energijos konversijos į šilumą technologijos iki šiol nepatenka į neaukcioninio supirkimo režimą, nors jų veikimo logika ir sisteminė paskirtis iš esmės artima atliekinės šilumos ar aplinkos energijos atvejams, kuriems yra taikomas neaukcioninė šilumos supirkimo tvarka.

Elektros energijos konversijos į šilumą įrenginiai:

- nėra orientuoti į nuolatinę ar bazinę šilumos gamybą;
- veikia priklausomai nuo elektros energijos rinkos signalų ir kainų svyravimų;
- atlieka elektros tinklo lankstumo ir balansavimo funkciją, absorbuodami elektros energijos perteklių;
- prisideda prie sektorių integracijos, dekarbonizacijos ir energetinio saugumo tikslų.

Dėl aukščiau įvardintos specifikos esamo teisinio reguliavimo apimtyje elektros energijos konversijos į šilumą įrenginiai praktikoje nedalyvauja aukcionuose arba negali konkuruoti lygiomis sąlygomis, o tai stabdo šių technologijų plėtrą, riboja elektros ir šilumos sektorių integraciją, ir neleidžia pasinaudoti jų teikiama sistemine nauda.

Tai rodo esamą šios rinkos teisinio reguliavimo nepakankamumą, kai dėl netinkamai pritaikyto teisinio reguliavimo mechanizmo tam tikra technologija negali dalyvauti šilumos rinkoje, nepaisant jos potencialios ekonominės ir sisteminės naudos.

Siūlomo teisinio reguliavimo tikslas – nuosekliai išplėsti jau galiojančią šilumos supirkimo ne aukciono būdu sistemą, sudarant teises ir ekonomines prielaidas elektros energijos konversijos į šilumą technologijų plėtrai, užtikrinti elektros energijos ir šilumos sektorių integraciją, didinti centralizuoto šilumos tiekimo sistemos lankstumą ir prisidėti prie dekarbonizacijos tikslų.

Poveikio konkurencijai vertinimas

1. Ūkio subjektų skaičiaus ir galimybių konkuruoti ribojimas

Siūlomas teisinis reguliavimas neriboja ūkio subjektų skaičiaus rinkoje ir nesuteikia išimtinių teisių konkretiems ūkio subjektams. Šilumos supirkimo ne aukciono būdu režimas būtų taikomas visiems elektros energijos konversijos į šilumą technologijas naudojantiems subjektams, nepriklausomai nuo jų teisinės formos, dydžio ar nuosavybės struktūros.

Atkreiptinas dėmesys, kad siūlomi pokyčiai *i)* neapriboja galimybės patekti į rinką, priešingai – sudaro sąlygas naujam technologiniam segmentui atsirasti; *ii)* neįtvirtinus siūlomų Šilumos ūkio įstatymo pakeitimų elektros energijos konversijos į šilumą technologijos faktiškai yra eliminuotos iš rinkos dėl nepakankamo teisinio reguliavimo modelio.

Tokiu būdu siūlomas teisinis reguliavimas nesukuriamos diskriminacinės ar privilegijuojančios sąlygos, o diferencijavimas grindžiamas objektyviai skirtinga technologine ir ekonomine padėtimi.

2. Skirtingų konkurencijos sąlygų pagrindumas

Skirtingas teisinio reguliavimo režimas taikomas ne atskiriems rinkos dalyviams, o konkrečiai šilumos gamybos technologijai, kuri:

- neatitinka šilumos supirkimo aukciono būdu kainų konkurencijos modelio,
- sutampa su tais kriterijais, dėl kurių atliekinei šilumai ir aplinkos energijai jau taikomas šilumos supirkimas ne aukciono būdu.

Siūlomas reguliavimas nėra naujas ar precedento neturintis konkurencijos ribojimas, bet nuoseklus jau galiojančio diferencijuoto reguliavimo plėtojimas, paremtas tais pačiais principais.

3. Ilgalaikis poveikis konkurencijai

Ilgalaikėje perspektyvoje siūlomas teisinis reguliavimas:

- didina technologinę įvairovę šilumos gamybos rinkoje;
- sudaro sąlygas naujiems rinkos dalyviams patekti į rinką, kurie kitu atveju joje nedalyvautų, o jų funkcijų negali pilnai pakeisti kitos šilumos gamybos technologijos, ypač elektros sistemos balansavimo kontekste;
- stiprina konkurenciją tarp skirtingų šilumos gamybos technologijų, didindamas visos energetinės sistemos efektyvumą;
- skatinamas inovacijų diegimas;
- mažinamas šilumos sektoriaus priklausomumas nuo biokuro ir gamtinių dujų;
- kuriama integracija su sparčiai vystomais vietiniais elektros energijos generacijos šaltiniais.

Vertinant ar siūlomi pokyčiai gali turėti įtakos esamų nepriklausomų šilumos gamintojų pasitraukimui, atkreiptinas dėmesys, kad elektros energijos konversijos įrenginiai nekonkuruoja tiesiogiai bazinės šilumos gamybos segmente, jie veiktų kaip papildoma, lankstumą užtikrinanti technologija, kuri papildo, o ne pakeičia bazinę šilumos gamybą, todėl jų įtaka esamų šilumos gamintojų rinkai bei pajamoms yra epizodinė ir priklausoma nuo elektros energijos rinkos sąlygų, o ne struktūrinė. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad siūlomas reglamentavimas neigiamo poveikio konkurencijai neturės, o jeigu toks poveikis ir galėtų pasireikšti, jis būtų tik mažareikšmis.

Papildomai pažymėtina, kad bet koku atveju ne per aukcioną parduodamos šilumos kainą numatoma reguliuoti – šiluma būtų superkama ne šilumos aukciono būdu Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos Šilumos gamybos ir (ar) supirkimo tvarkos ir sąlygų apraše nustatyta tvarka, tai užtikrins galutinių šilumos vartotojų bei šilumos rinkos dalyvių konkurencinę apsaugą.

4. Alternatyvų vertinimas

Alternatyva – palikus elektros energijos konversijos būdu pagamintą šilumą bendroje aukcionų sistemoje – neleistų pasiekti siekiamų tikslų, nes:

- teisinis reguliavimas neatspindėtų šių technologijų veikimo principų;
- išlaikytų aukštą investicinę riziką;
- neskatintų naujų elektros energijos konversijos būdu gaminamos šilumos generacijos šaltinių atsiradimo.

Kitų alternatyvų susidariusios situacijos sprendimui nenustatyta.

Pastebėtina, kad siūlomas reguliavimas nepažeidžia technologinio neutralumo principo, kadangi skirtingas teisinio reguliavimo režimas taikomas ne dėl technologijos pobūdžio savaime, bet dėl jos objektyvaus nesuderinamumo su šilumos supirkimo aukciono būdu kainų nustatymo mechanizmu.

Galimus konkurencijos iškraipymus pateisina vidinė teisinio reguliavimo logika – siekis spartinti elektros energijos integraciją šilumos tiekimo sistemoje, todėl darytina išvada, kad siūlomi teisinio reguliavimo pokyčiai yra būtina mažiausia galinčia turėti neigiamą poveikį konkurencijai priemone, leidžiančia proporcingai pasiekti viešojo intereso tikslus, siekiant efektyvinti elektros energijos bei centralizuoto šilumos tiekimo sektorius.

Išvada

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Projekto nuostatos, kuriomis nacionalinėje plėtros programoje, suplanuojamos šilumos ūkio priemonės, nustatant teritorijas, kuriose šilumos poreikis turi būti užtikrintas ir iš elektros energijos konversijos būdu pagamintos šilumos bei šiuo būdu pagaminta šiluma įtraukiama į jau egzistuojančią šilumos supirkimo ne aukciono būdu sistemą:

- yra būtina ir proporcinga siekiamiems tikslams;
- nesukuria nepagrįstų rinkos konkurencijos iškraipymų;
- neprivilegijuoja konkrečių ūkio subjektų;
- ilgalaikėje perspektyvoje stiprina konkurenciją ir rinkos efektyvumą bei stabilumą energijos išteklių kainų pokyčiams.

Todėl siūlomas teisinis reguliavimas vertintinas kaip suderinamas su Konkurencijos įstatymo reikalavimais.
